УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(*згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19^1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)» (далі – УВП, установа), у якій на час відвідування групою НПМ, 19 лютого 2025 року, утримувалось 792 ув'язнених та засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Відповідно до частини 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Частиною 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (далі – Закон) передбачено, що норма площі для однієї взятої під варту особи не може бути меншою 2,5 м^2.

Однак, під час відвідування встановлено, що в камерних приміщеннях установи вищезазначені вимоги не дотримуються.

Так, під час відвідування камерного приміщенні № 273, де перебували 6 ув'язнених, загальна площа даного приміщення складає 13 м^2. Таким чином фактична площа на одного ув'язненого складає лише 2,1 м^2.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – Європейський комітет) [CPT/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Крім того, вказане порушення стало приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, лише протягом 2024 року Європейським судом з прав людини проти України ухвалено – 2 рішення щодо 12 заявників, які утримувались у державній установі «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)», та констатовано порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою, а саме нестачу площі у камерних приміщеннях. Загальна сума відшкодування становить – 81900 євро.

Слід зазначити, що з 2015 року норму, яка передбачала фіксацію відкидних ліжок до стін у дисциплінарних приміщеннях на денний час, виключено з нормативно-правових актів, які регламентують діяльність установ виконання покарань.

Незважаючи на це, у карцерах збереглися засоби для фіксації відкидних ліжок до стін, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом, так як ув'язнені та засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти чи лежати на ліжку протягом дня.

Під час відвідування установи встановлено, що всі неповнолітні ув'язнені утримуються поодинці, проте, Європейський комітет у 21 Загальній доповіді [CPT/Inf (2011) 28] зазначає, що одиночне ув'язнення може мати надзвичайно руйнівні наслідки для психологічного, соматичного та соціального здоров'я для утримуваних осіб. Крім того, таке тримання може створювати умови для навмисного жорстокого поводження з ув'язненими.

У ході конфіденційних спілкувань з представниками групи НПМ засуджені до довічного позбавлення волі виказували ініціативу щодо урізноманітнення заходів, які проводяться з ними поза межами їх камерних приміщень.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту Європейського комітету до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначено, що засуджених до довічного позбавлення волі потрібно забезпечити різними видами діяльності поза межами камер (спорт, спілкування із іншими засудженими, навчання, робота, що потребує спеціальних навичок). Тривале позбавлення волі сприяє десоціалізації засуджених до довічного позбавлення волі. Вони відчувають себе невід'ємними від пенітенціарних установ та віддаленими від суспільства.

У порушення вимог статті 11 Закону, більшість камерних приміщень, у яких проживають засуджені до довічного позбавлення волі, у повному обсязі не відповідають правилам санітарії та гігієни, а саме: наявний неприємний запах, стіни вкриті пліснявою, значна захаращеність сумками з особистими речами, підлога та санвузли брудні, сантехнічне обладнання зношене та потребує заміни, не працює вентиляція, а у вікнах камер № 219, № 271 та № 272 відсутнє скло.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Під час відвідування представниками групи НПМ камерних приміщень встановлено надмірну заґратованість вікон та неналежний рівень штучного освітлення.

Так у камерному приміщені № 231 рівень освітлення складав 17 lux при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», які затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 lux.

Довідково: замірювання штучного освітлення у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

Під час вивчення стану надання лазне-пральних послуг встановлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про лазне-пральне обслуговування).

У порушення вимог пункту 3.11 розділу III Положення про лазне-пральне обслуговування, в установі відсутнє місце (куточок) фельдшера медичної частини.

Відповідно до вимог пункту 3.2 розділу III Положення про організацію лазне-прального обслуговування засуджені (особи, взяті під варту) жіночої статі приймають душ у спеціально облаштованих для цього місцях не менше двох разів на тиждень.

Однак, під час конфіденційного спілкування із ув’язненими жіночої статі встановлено, що вони приймають душ лише один раз на тиждень у лазні установи.

Крім того, у порушення вимог пункту 4 розділу IV Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО), відсутній контроль з боку адміністрації установи за процесом забезпечення ув’язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами УВП.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що незабезпечення ув’язнених (засуджених) продуктами харчування є порушенням вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12).

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Відповідно до Норм належності речового майна для засуджених чоловіків, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5, засуджені повинні забезпечуватись предметами одягу, білизни, взуття та постільними речами.

Проте, під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі, які утримуються у камерному приміщенні № 186, встановлено, що вони не у повному обсязі забезпечені одягом та взуттям за сезоном.

У порушення вимог пункту 7 глави 3 розділу ІІ Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров’я України від 15.08.2014 № 1348/5/572, та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», до роботи на об'єктах харчування та лазне-прального комплексу залучаються працівники з числа засуджених, які не мають «Особистої медичної книжки», форма якої затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.02.2013 № 150, що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань в установі.

В окремих камерних приміщеннях встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій передбачено право на повагу до приватного життя.

Під час відвідування установи групою НПМ встановлено, що у камерах із поліпшеними умовами тримання здійснюється цілодобове відеоспостереження за ув’язненими особами.

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув’язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Case of Van der Graaf against the Netherlands» (заява № 8704/03).

Також у деяких камерах відсутні двері до санвузлів, що не дозволяє утримуваним усамітнитись та є порушенням вимог правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП).

Під час відвідування в установі перебував засуджений, який є громадянином Китайської Народної Республіки, однак у порушення вимог пункту 6 розділу ІІ Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, основні права та обов’язки засуджених не розміщено у камерному приміщені та не перекладено на китайську мову, яка є однією із офіційних мов Організації Об’єднаних Націй.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Також під час конфіденційного спілкування із вищезазначеним засудженим встановлено, що літератури на китайській мові в УВП недостатньо, хоча у правилі 28.5 ЄПП зазначено, що кожна установа повинна мати бібліотеку для користування усіма утримуваними, відповідним чином укомплектовану різноманітними популярними та навчальними матеріалами, книгами та іншими інформаційними ресурсами.

Крім того, у ході вивчення службової документації групою НПМ встановлено значний некомплект персоналу, а саме 24 % від штатної чисельності персоналу.

Слід зазначити, що у пункті 26 сьомої загальної доповіді [CPT/Inf (97) 10] Європейського комітету вказано, що за неадекватного забезпечення кадрами, підтримання безпеки і виконання режимних вимог роблять необхідною часту понаднормову роботу персоналу, яка призводить до стресових станів і швидкої втомлюваності (відомої як «вигорання»).

Також Європейський комітет у своїх доповідях за результатами проведених візитів до України зазначив, що низька укомплектованість персоналом зменшує можливості прямого контакту з ув’язненими, збільшує напругу між ув’язненими та персоналом, та сприяє використанню з числа засуджених «днювальних» для здійснення контролю за іншими засудженими.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2^7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;

1.2. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного ув’язненого та засудженого згідно вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини;

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

1.3. Вжити заходів щодо демонтажу замків фіксації до стін відкидних ліжок у карцерах;

1.4. Вжити заходів щодо припинення практики застосування одиночного тримання неповнолітніх ув’язнених;

1.5. Забезпечити засуджених до довічного позбавлення волі різними видами діяльності (спорт, спілкування із іншими утримуваними, навчання, робота, що потребує спеціальних навичок та ін.) поза межами їх камер;

1.6. Вжити заходів щодо дотримання правил санітарії та гігієни в камерних приміщеннях установи;

1.7. Вирішити питання щодо забезпечення належного рівня природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях установи;

1.8. Вирішити питання щодо приведення діяльності лазне-прального обслуговування утримуваних у відповідність до вимог національного законодавства;

1.9. Забезпечити контроль за процесом забезпечення ув’язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами УВП;

1.10. Вжити заходів щодо забезпечення ув’язнених та засуджених речовим майном (одягом, білизною, взуття та постільними речами) згідно встановлених нормативно-правових актів;

1.11. Вирішити питання щодо забезпечення проведення періодичного медичного обстеження засудженим, які працюють на об'єктах харчування та в лазне-пральному комплексі;

1.12. Вирішити питання щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.13. Вжити заходів щодо обладнання та використання системи відеоспостереження в установі з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;

1.14. Організувати надання доступу до Конституції України, основних нормативно-правових актів та міжнародних договорів засудженим іноземцям, на мові, якою володіють зазначені особи;

1.15. Розглянути питання загального некомплекту персоналу в установі, визначити причини і умови його наявності та вжити заходів щодо комплектування вакантних посад.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)» на 12 арк. в 1 прим.

Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Потапович Павло (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5634.2/39.1/6084-25/25/39.1 від 16.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 16.04.2025 17:02
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400